

Macků, Jan

[Malý sociologický slovník ; Sociologický slovník]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. B, Řada filozofická.
1971, vol. 20, iss. B18, pp. 81-82

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/106852>

Access Date: 21. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

se tohoto vydání nedočkal. Z tohoto hlediska musíme tím více ocenit ediční práci profesora Ludvíka Svobody, který tento spis připravil do tisku a napsal zasvěcenou studii o autorovi.

Světová věda má o Platónovi a platonismu četné cenné monografie, avšak těžko bychom hledali k této publikaci vhodný protějšek. Novotný ji rozdělil ve dvě části: 1. *Platón ve starověku* (str. 23–383), 2. *Platón ve středověku a v novém věku* (str. 387 až 912). Vzhledem k tomu, že celá evropská vzdělanost byla zasažena platonismem buď přímo, anebo alespoň zprostředkovaně, je Novotného kniha jakýmsi průvodcem po mnoha velkých údobích i detailních úsecích evropské vzdělanosti.

První díl nás seznamuje s dějinami platónské akademie, s dějinami největšího Platónova žáka a zároveň odpadlíka, Aristotela, s recepcí platonismu v Římě a s jeho setkáním s křesťanstvím v nejrůznějších interpretacích křesťanských otců. Takto před námi ožívají postavy a názory antických idealistů, materialistů a skeptiků, jako byli Zénón, Epikuros, Pyrrhon, Cicero, Plotinos, Augustin a další. Mnohého čtenáře zaujme kapitola pojednávající o legendách a nactiutrháních vztahujících se k božskému filosofovi.

Druhý díl pojednává o středověké tradici platonismu, především v Itálii v období renesance, ale i v osvícenství, novohumanismu a novodobé filosofii. Setkáme se tu s Marsilio Ficinem, Kusanem, Descartesem, Kantem, Hegelem, Nietzsche, Masarykem, Marxem, Leninem a dalšími. Novotný se však – jako filolog – nepouští ani do filosofických konstrukcí, ani do kritiky. Výjimku tvoří snad jen kritika zneužívání platónských myšlenek rasismem. Čtenáře mj. zaujmou zvláště výklady o vztahu marxistické filosofie k platonismu, přestože je na nich patrné jejich poměrné stáří, dále o dějinách bádání a o ohlasu Platóna ve výtvarném umění a krásném písemnictví všech dob, dokonce i v rozhlase a ve filmu. Ty kapitoly, které pojednávají o vývoji Platónova textu a jeho rukopisné tradici, jsou pro čtenáře dobrým úvodem k poznání vzniku antické tradice vůbec.

Novotného životním krédem bylo, aby český filolog a v širším smyslu každý vzdělanec přihlížel především k tradicím vlastního národa a dále k tradicím slovanských národů. Proto se na mnoha místech setkáváme se zmínkami o bulharské, ruské a polské vzdělanosti, o tom, jak tyto národy (např. Kliment Smoljatič v Kyjevě 1147–1164) Platóna přijímaly a tlumočily.

Kniha je doprovázena ilustracemi, obsáhlým rejstříkem a po moderní literatuře týkající se bádání o Platónovi provede čtenáře celá jedna kapitola. Mnohého zasvěcenějšího badatele o některém úseku snad překvapí míra pozornosti, kterou Novotný uděluje některým osobám. Ale v daném kontextu se Novotný vždy snaží o to, aby uchoval jak po stránce rozsahu, tak obsahu jednu z hlavních platónských zásad, uměřenost. Ta se také projevuje zejména tam, kde by pro rozsah látky hrozilo přeplnění knihy mnoha detaily.

Nebylo by však dnes ani vhodné ani důstojné poukazovat na ideologické nepřesnosti knihy, poznamenané dobou svého vzniku a tím, že ji psal nadšený badatel platonismu (nikoli platonik).

Druhý život je posledním svazkem díla vyšlého po druhé světové válce. Je však s ním spjat jen titulem, a tak nemusí čtenáře nijak odstrašit to, že jde o čtvrtý díl. Je to jen pietní označení vlastně prvního velkého díla o antické vzdělanosti, kterého se dostalo českému čtenáři od českého autora po druhé světové válce. Obrovský materiál, snesený za dlouhá léta, bude pro zasvěcenějšího dobrým podkladem pro další práci.

Radislav Hošek

Malý sociologický slovník; Svoboda, Praha 1970, 616 stran. **Sociologický slovník;** Epora, Bratislava 1970, 702 strany.

Téměř současně vyšly u nás na přelomu let 1970–1971 dva sociologické slovníky: český a slovenský. I když mají každý jiný název, jinou úpravu hesel i jejich uspořádání, jde o jedno dílo: o slovník kolektivu českých autorů, který byl souběžně přeložen do slovenštiny. Slouží ke cti slovenské redakci, že se jí zdařilo vydat přeloženou verzi současně s českým originálem, jehož rukopis byl odevzdán v červnu 1967.

Jde o náš první sociologický slovník vůbec, neboť ani před druhou světovou válkou nepřikročili naši sociologové k podobnému dílu. Je to slovník věcný, který nezahrnuje

naše ani zahraniční sociology. To je ovšem praxe běžná i u zahraničních sociologických slovníků, na rozdíl od slovníků filosofických, v nichž zpravidla je většina hesel věnována jednotlivým filosofům. Náš slovník zahrnuje přes 200 hesel, která sahají od obecné sociologické teorie — počítajíc v to i základní pojmy marxistické teorie společnosti — ke konkrétním sociologickým disciplínám, k metodám, procedurám a technikám sociologického výzkumu a zčásti i k dějinám sociologie. Do slovníku byly pojaty i některé základní pojmy z oboru sociální psychologie, dále z demografie, etnografie a z těch vědeckých disciplín, které jsou v těsném vztahu k sociologii. Jde ovšem vesměs o pojmy, které se staly běžnými i v soudobé sociologii.

Srovnání české i slovenské verze našeho sociologického slovníku s obdobnými slovníky zahraničními ukazuje, že výběr základních hesel je vcelku úplný. Je ovšem třeba říci, že zde chybí některá hesla, jejichž obsah tvoří tradiční sociologickou tematiku. Je to například heslo „Umění“, respektive „Sociologie umění“. Podle našeho názoru nemohou tuto tematiku nahradit hesla „Kultura“, „Masová kultura“ apod., nehledě na to, že právě sociologie umění má v našich zemích dlouholeté tradice, na nichž se podíleli četní marxističtí teoretikové — jmenujme alespoň Bedřicha Václavka. Také k heslům, která se týkají metod a technik, lze mít výhrady. Předně se zdá, že právě tato část je — ve srovnání se zahraničními slovníky — značně předimenzována. Vyplývá to možná z toho, že redakce chtěla vysvětlit — při nedostatku obsáhlejších metodologických děl z oblasti sociálního výzkumu v naší literatuře — alespoň základní postupy a techniky společenského výzkumu. To ovšem slovník stejně nemohl úspěšně splnit.

Jednotlivá hesla nemají stejnou úroveň. Ani po stránce věcné, ani ideové. To je velmi zřetelné například při srovnávání hesel, která se týkají vývoje sociologie v jednotlivých zemích, včetně socialistických: v některých nalézáme pouze strohé informace o základních dílech sociologů příslušné země, v jiných máme i teoretické hodnocení směrů, které jsou příznačné pro vývoj sociologie v dané zemi.

Velmi cenné je, že v obou verzích slovníku je v závěru zařazen abecední seznam základních hesel s jejich cizojazyčnými ekvivalenty, a to ruskými, polskými, německými, francouzskými a anglickými. Tento příruční „slovníček“ uvítají jistě nejen sociologové, kteří pracují se zahraniční literaturou, ale jistě i překladatelé.

Závěrem této stručné informace o díle, které má nepochybně značný význam pro příslušný vědní obor i příbuzné společenské vědy, chceme konstatovat, že slovenské vydání je mnohem kvalitnější připraveno po redakční stránce. Redakce nakladatelství Epocha dodržela běžné zvyklosti úpravy podobných slovníků: uvádí například na každé stránce nahoře názvy hesel, o nichž se píše, což usnadňuje orientaci čtenáře. V českém vydání, které je nadto — na rozdíl od slovenského — tištěno v řádcích přes celou stránku a nikoli dvousloupečně, byla tato zvyklost, sahající u nás až do dob vzniku Ottova slovníku naučného, opuštěna.

Jan Macků